

Posudek vedoucího diplomové práce

Bc. Veroniky Tomoryové

Šperk jako dar: predajné rozhovory ako nástroj etnografickej analýzy obdarovania

Katedra obecné antropologie
FHS UK

Vypracoval: Yasar Abu Ghosh, 5.9.2020

Diplomová práce Veroniky Tomoryové navazuje na rozsáhlou a historicky zakladatelskou diskusi v antropologii o povaze daru, zejm. ve srovnání s komoditou a jak je vztah těchto dvou relevantní pro posouzení ostatních parametrů sociálního řádu. Navazuje na Maussovskou - Gregoryovskou tradici, která pokládá pojetí daru a praktiky darování za jakési okno do společenského uspořádání. Podobně autorka vychází z pojetí darování jako totálního fenoménu, tedy takového, na jehož utváření se podílí koncepty a praktiky z různých oblastí života, od náboženské až po ekonomickou.

Cílem její práce ovšem není přispět k této teoretické diskusi, kterou shrnuje v úvodní přehledové kapitole, pouze jí využívá k tomu, aby nastolila svou výchozí pozici. Ta je vymezena situovanou perspektivou prodejkyne v obchodě s luxusními šperky, kam si chodí zákazníci a zákaznice koupit budoucí dary. Toto postavení se nakonec ukázalo jako nevhodné pro realizaci zúčastněného pozorování a bylo proto třeba s tímto postavením experimentovat. Autorka si byla od počátku vědoma toho, že výsledek výzkumu, který bude postavený na analýze prodejních rozhovorů, je nepředvídatelný, protože na první pohled nabízí jen nevýhody a omezení: nemožnost kontinuální interakce s informátory mimo samotnou prodejní plochu, v důsledku neznalost „kontextů“ rozhodování aktérů a jejich sociální identifikace a mnoho dalších, které autorka přesně pojmenovává na s.10-14. spolu s výzkumnými výhodami, které jí experiment poskytoval. V metodologické kapitole autorka toto svoje postavení nazývá utajeným výzkumem, domnívám se ovšem, že jde o zmatení pojmů a že se o utajený výzkum ve skutečnosti nejedná. Zákazníci prodejny, s nimiž vedla rozhovory jako prodejkyne, nevěděli, že se tato interakce stane následně předmětem analýzy. O výzkumných záměrech ovšem věděli jiní přítomní aktéři, kolegyně a nadřízená pracovnice.

Inovativní je tak na práci toto vědomé metodologické omezení a odhodlání zjistit, jak se potvrdí prodejní rozhovor jako nástroj etnografické analýzy, která chce porozumět tomu, jak se ze šperku jako komodity stává dar. Z toho je zřejmé, že samotné prodejní rozhovory nemohla autorka brát jako hotový etnografický fakt, ten z nich musel být pokaždé znovu rekonstruován.

Za nejcennější příspěvek diplomové práce pokládám to, jak autorka postupně rozkrývá souvislost mezi darem, šperkem a luxusem a jak se tím naplňuje Baudrillardova teze o komunikační povaze luxusu, o jeho znakovosti. Dar, a luxusní dar obzvlášť, v sobě jako společensko-politický znak nese určité násilí, které o sobě nechává vědět skrze představy těch, kteří pojali záměr někoho obdarovat. Původní maussovský neutrální „závazek“ při darování luxusních šperků je mnohem více příznakový, jednoznačný a řekl bychom tím pádem i násilnější ve vnučování gramatiky vztahů z pohledu darujícího – čím luxusnější dar,

tím méně skrupulí s nezištností? Prodejní rozhovory se podle mého ukázaly často jako vhodný etnografický materiál. Dovolovaly identifikovat typologii darů na základě různých parametrů (příležitost, cena, blízkost vztahu, intimita, hierarchie atd.) a zároveň v některých případech nechaly vyniknout nejistoty a nejednoznačnosti spojené s očekáváními, které darování jako instituce vytváří.

Moje hlavní výtky a výzvy směrem k obhajobě jsou dvojí:

1. Diplomantka by měla vysvětlit, jak realizovala svůj výzkum i nad rámec toho, co uvádí v metodologické části textu. Měla by přesně ozřejmit, jaké platily dohody v rámci pracoviště a jakým obavám se cítí být vystavena v důsledku publikování výzkumu.
2. Hybridizace daru a komodity v případě tzv. masových darů v konzumních společnostech je v textu naznačené, ale ne příliš rozpracované téma. Jak by na příkladu luxusních šperků tuto hybridizaci popsala?

Předložená diplomová práce splňuje očekávané nároky po formální i obsahové stránce. V závislosti na tom, jak diplomantka dovysvětlí některé okolnosti výzkumu a jak rozvede úvahu o hybridizaci, navrhuji diplomovou práci k obhajobě s hodnocením 1-2.

Yasar Abu Ghosh